

Кумашова А.А.

БАШТАЛГЫЧ КЛАССТЫН ОКУУЧУЛАРЫН ТЕКСТТҮҮ МАСЕЛЕЛЕРДИ ЧЫГАРУУДА ОКУУ ИШМЕРДҮҮЛҮГҮН КАЛЫПТАНДЫРУУ

Кумашова А.А.

ФОРМИРОВАНИЕ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ ПРИ РЕШЕНИИ ТЕКСТОВЫХ ЗАДАЧ

A.A. Kumashova

FORMING OF EDUCATIONAL ACTIVITY OF INITIAL CLASSES AT DECISION OF TEXT TASKS

УДК 373.2.

Макалада баланы маселе чыгарууга үйрөтүүнү окутууда, окуучу өз алдынча окуу ишмердүүлүгүн калыптандыруусу жана маселени чыгарууну билүүсү, б.а. өз алдынча жана маселени түрлөрүн чыгарууга үйрөтүү болот. Ошондуктан бул макалада башталгыч класстын окуучусун текстүү маселени чыгаруунун ыкмасы каралды.

Негизги сөздөр: окуу ишмердүүлүгү, калыптандыруу, текстүү маселе, маселенин шарты, маселенин суроосу.

Для ребенка важно не только знание решения текстовых задач, но и грамотное формирование учебной деятельности и решение задач, т.е. научить его работать самостоятельно и решать все виды задач. Поэтому в данной статье рассматриваются методы решения текстовых задач учениками начальных классов.

Ключевые слова: учебная деятельность, формирование, текстовые задачи, условие задачи, вопросы задачи.

For a child not only knowledge decision of text tasks but also it is important to form educational activity and decide tasks, i.e. to teach him to work independently and to decide all types of tasks. Therefore in this article methods are examined decision of text tasks the students of initial classes.

Key words: educational activity, forming, text tasks, problem specification, questions of task.

Окуучулардын окуу иш чыгармачылыгы ар кандай иш аракеттерден турат. Ал аракеттер татаал структураны түзөт. Алардын ичинен кээ бир иш аракеттерди көптөгөн жолу ар кадам сайын аткарууга туура келет. Мисалы, сандарды жазуу жана окуу, сандардын арасындагы амалдарды аткаруу ж.б.

Окуучулардын окуу ишмердүүлүгүн калыптандыруу жана өнүктүрүү негизги мааниге ээ. Ошондуктан баланын мектепке келгенден баштап эле окуу ишмердүүлүгүн калыптандыруу керек.

Окуу ишмердүүлүк - ишмердүүлүктүн бир түрү. Кенже мектеп жашындагы балдарда (7-14) окуу ишмердүүлүгү негизги жетектөөчү болот.

Окуу ишмердүүлүгүнө илимий адабияттарда ар кандай мааниде берилет.

Д.Б.Эльконин «Окуу ишмердүүлүгү илимий түшүнүктөр чөйрөсүндө жалпы ыкмалар жана иш аракеттер менен өзүнүн мазмунуна ээ болуу. Окуу ишмердүүлүгүнүн жыйынтыгында баланын өзүн жана өнүгүүсүн өзгөртүү керек» деген.

И.С.Якиманская «Окуу ишмердүүлүгү - бул кыймылдын системасы, иш-аракеттерди жүзөгө

ашырууда билимдер менен камсыз кылуу, билгичтик жана көндүмдөргө ээ болуу, ар кандай маселелерди чечүүгө карата аларды колдонуу.»

Башталгыч математикалык билим берүүнүн методикасында тексттүү маселелер арифметикалык маселелер деп аталышат. Ал эми турмушта “маселе” түшүнүгү бир нече мааниде колдонулуп, проблеманы чечүүгө багытталган практикалык талапты өз ичине камтыган объектини белгилейт.

Башталгыч класстардын математика сабагында тексттүү маселелердин мааниси чоң. Тексттүү маселелерди чыгаруу менен окуучулар жаңы математикалык билимдерге ээ болушат, практикалык иш аракеттерге даярдык алышат. Тексттүү маселелер окуучулардын логикалык ойлоосун өстүрүүнүн эң негизги каражаты болуп саналат. Тексттүү маселелер окутуу менен турмуштун байланышын бекемдөөнүн бирден бир каражаты катары кызмат кылат. Башталгыч математикада тексттүү маселелер ар түрдүү мааниге ээ:

1. Өтүлгөн темаларды бышыктоо;
2. Окуучуларды алган билимдерин колдонууга үйрөтүү;
3. Окуучулардын ой жүгүртүүлөрүн өстүрүү.

Башталгыч класстын окуучуларына өтүлгөн темаларды бышыктоодо тексттүү маселелерди иштетүүнүн ролу чоң. Жаңы теманы түшүндүрүүдө окуучулар аны жөн гана түшүнүп тим болбостон, ошол теманы сезимдүү түрдө кабыл алып, эске сактоолору зарыл. Ал эми ошол жаңы теманы окуучулар маселе иштөө аркылуу толук түшүнүшөт жана алардын алган жаңы билимдери андан ары билим алууга тепкич болот.

Мисалы, 2-класста “Килограмм” деген теманы өтүп жатканда аны сөз менен түшүндүрүп жана көрсөтүп берүү менен гана тим болбостон, турмушта кездешкен учурларды мисал кылып, маселе иштөө аркылуу ал теманы бышыктасак, окуучулар өтүлүп жаткан теманы жеткиликтүү деңгээлде түшүнүшөт жана күндөлүк турмушта колдоно билүүгө үйрөнүшөт. Өтүлгөн темаларды бышыктоодо гана эмес аны кайталоодо да тексттүү маселелерди иштетүү эффективдүү болот.

Башталгыч класстын окуучуларына жаңы билимдерди жөн гана түшүндүрүп койбостон, ал

билимдерди турмушта колдоно билүүгө үйрөтүүбүз керек. Бул билимдерди окуучуларга маселе иштетүү аркылуу берсек, анда алар алган билимдерин турмушта, практикада туура, өз орду менен колдоно билүүгө көнүгүшөт. Күндөлүк турмушубузда биз салмак, убакыт, баа, нарк, аралык жана башка түшүнүктөрдү пайдаланабыз. Мына ошол түшүнүктөрдү башталгыч класста балдардын жаш өзгөчөлүктөрүнө жараша маселе иштетүү аркылуу калыптандырабыз.

Берилген тапшырманы элестетүү аркылуу бала маселени чыгарууда туура арифметикалык кыймылды тандайт. Ошондуктан текстүү маселе жана маселени чыгарууну окутууга киришүүдөн мурда балада билүү комплексин түзүү керек; ар кандай структурадагы тексттерди угууну жана түшүнүүнү билүү; мугалим тарабынан берилген ситуацияны туура элестетүү жана моделдөөнү билүү; тандалган кыймылга карата математикалык туюнтманы түзүүнү билүү. Бул билүү комплекстери баланы маселе чыгарууга даярдоодо базалык билими болот.

Окуучу сөзсүз түрдө маселени чыгарууда маселенин мазмунун түшүнүү керек. Мындайда мугалим алгач оозеки талдоо керек.

Мисалы; (2 класстын окуу китеби 97 бет) Бала бакчасы биринчи күнү 35 л сүт, экинчи күнү 27 л сүт алып келишти. Кайсы күнү бала бакчага сүтү көп алып келген? Канчага көп?

Маселени чыгаруудан мурда окуучулар менен оозеки талдоо керек. Окуучулар маселенин мазмунун, маанисин түшүнүшсө, ал маселени оңой чыгара алат. Алгач маселени талдап алалы.

- Маселеде эмне жөнүндө сөз болуп жатат? (Бала бакчага 2 күн сүт алып келген жөнүндө)

- Биринчи күн канча литр сүт алып келишти? (35 л сүт)

- Экинчи күнү канча литр сүт алып келишти? (27 л сүт)

- Маселенин суроосу кайсы? (кайсы күнү сүтү көп алып келишкен)

- Дагы кандай суроо коюлган? (Канчага көп)

- Маселенин суроосуна жооп бериш үчүн биринчи эмне кылабыз?

- $35-27=8$ (Биринчи күнү бала бакчага сүтү көп алып келишкен)

- Маселенин суроосуна жооп бердикпи? (жок)

- Дагы эмне деген суроо бар эле? (Канчага көп)

- Канчага көп экен (8ге көп)

- Демек, маселенин суроосуна жооп бердикпи (ооба)

Эми окуучуларга маселенин кыскача шартын, эсебин, жообун жаздырууга болот.

Дагы бир мисал (2 класс окуу китеби 99 бет). Алгач оозеки талдап алабыз.

Дүкөндө түшкө чейин 45 кг, түштөн кийин андан 7 кг га көп кумшекер сатылды. Дүкөндө бир күндө канча килограмм кумшекер сатылган?

- Маселеде эмне жөнүндө сөз болуп жатат? (дүкөндө сатылган кумшекер жөнүндө)

- Түшкө чейин канча килограмм кумшекер сатылды (45 кг)

- Түштөн кийин канча килограмм кумшекер сатылды (7 кг га көп)

- Маселенин суроосу кайсы (бир күндө канча килограмм кумшекер сатылды?)

- Бир күндө канча килограмм кумшекер сатылганын табыш щцщн биринчи эмне кылабыз (түштөн кийин сатылган кумшекердин санын табабыз)

- Ал үчүн эмне кылабыз (45ге 7 кошобуз)

- Эмне үчүн (анткени түштөн кийин 7 кг га көп сатылгандыгы белгилүү)

- 45ге 7 ни кошуп эмнени таптык (түштөн кийин сатылган кумшекердин саны) ($45+7=52$)

- Маселенин суроосуна жооп бердикпи? (жок)

- Эми эмне кылабыз? (бир күндө сатылган кумшекердин санын табабыз)

- Ал үчүн эмне кылабыз ($45+52=97$)

- Маселенин суроосуна жооп бердикпи? (Ооба, жообу 97 кг сатылды)

Эми маселенин кыскача шартын, берилишин, эсебин, жообун жазууга болот.

Мындай текстүү маселелерди чыгаруу процесси окуучулардын аң-сезиминин өнүгүшүнө оң таасирин тийгизет. Анткени, маселе чыгаруу операциялардын аткарылышын талап кылат: анализ жана синтез, конкреттештирүү, модель түзүү, салыштыруу жана жалпылоо.

Демек, окуучу ар кандай текстүү маселенин чыгарылышына анализ жасай алат, шартынан суроосун ажыратат, белгилүү жана белгисиз чоңдуктарды бөлө алат, чыгарылышынын шартын белгилөө менен конкреттештирүүнү, андан кийин абстракциялоону пайдалануу менен синтезди аткарат.

Мындан, баланы маселе чыгарууга үйрөтүүнү окутууда, окуучу өз алдынча окуу ишмердүүлүгүн калыптандыруусу жана маселени чыгарууну билүүсү, б.а. баланы маселенин бардык түрүн билүү жана чыгарууну билүү эмес, өз алдынча жана маселенин түрлөрүн чыгарууга үйрөтүү болот.

Адабияттар:

1. И.Б.Бекбоев, Н.И.Ибраева Математика 2-класс. Мугалимдер үчүн методикалык колдонмо. Бишкек 2011.
2. И.Б.Бекбоев, Н.И.Ибраева Математика 2-класс. Окуу китеби. Бишкек 2011.
3. Макалалар жыйнагы, ТалМУ, Бишкек-2013.
4. Истомина Н.Б. «методика обучения математике в начальных классах» М.2000

Рецензент: к.п.н., доцент Ажибаева А.Ж.